

Editor: *Vasile Burlui*

Redactor & Tehnoredactor: *Laura Mahu*

Design copertă: *Paul Gorban*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

**POPESCU, N.D. Iancu Jianu, haiduc ; Iancu Jianu, polcovnic
de poterași ; Iancu Jianu, zapciu /**

N.D. Popescu ; ed. îngrij. de Laura Catrinescu. - Iași :

Cartea Românească Educațional, 2019 ISBN 978-606-9088-59-3

I. Catrinescu, Laura (ed.)

821.135.1

Grupul Editorial Cartea Românească Educațional

Copyright © Editura Cartea Românească Educațional, 2019

www.librariacartearomaneasca.ro/ecedu.ro

N.D. Popescu

IANCU JIANU HAIDUCUL

Tinerețea lui Iancu Jianu
Iancu Jianu, polcovnic de poterași
Iancu Jianu, zapciu

Prefață de N.D. Popescu

Cartea Românească
EDUCAȚIONAL

CUPRINS

Prefață	5
---------------	---

Tinerețea lui Iancu Jianul

I. Boerii și negustorii	19
II. Cine au fost Jienii	23
III. Fiii lui Amza Jianu	29
IV. Cei trei fii ai lui Stan Jianul.....	43
V. Moartea lui Hagi Stan Jianu	60
VI. Revoluțiunea din Craiova și Caracal	67
VII. Stingerea familiei lui Hagi Stan Jianul	76
VIII. Captivitatea lui Radu moșiiul lui Iancu Jianu și urmările ei.....	82
IX. Judecățile în secolul trecut.....	91
X. Copilăria lui Iancu Jianu	100
XI. Dragoste frățească.....	114
XII. Deșteptarea leului.....	120

Iancu Jianu polcovnic de poterași

I. Ilinca Golfineanca	139
II. Haiducia în Țara Românească pe la începutul secolului XIX.....	150
III. O ceată a lui Bujor în Țara Românească.....	162
IV. Iancu Jianu polcovnic de poterași	169

V. Nimicirea cetelor lui Bujor din Oltenia.....	178
VI. Polcovnicul Dinu Caraman.....	185
VII. Polcovnicia Vlasiei.....	192
VIII. Cârc Serdarul Stoica Parvanoglu.....	198
IX. O ființă inviolabilă.....	205
X. Iancu Jianu și Cârc Serdar Stoica	215
XI. Cearta dintre frați	224
XII. Jocul de-a haiducii!	229
XIII. Risipirea calomniei	246
XIV. Iancu Jianu sub interdicție.....	253
Iancu Jianu zapciu de plasă	
I. Demonul ispitei	261
II. Victima și călăul	290
III. Cei doi frați.....	302
IV. Primul act de răsbunare	312
V. Via cu foișoru	317
VI. Fă-te zapciu!	323
VII. Sfatul conspiratorilor.....	332
VIII. Fă-te cu dracul frate.....	343
IX. Iancu Jianu zapciu	364
X. Zapcii ori haiduci?	376
XI. Zapcii din vremea lui Vodă Caragea	390

COMENZI – CARTEA PRIN POȘTĂ

Telefon: 0763 082 213

Adresa: Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 2, Iași – 700124

E-mail: comenzi@eccedu.ro

Tipărit în România

I

BOERII ȘI NEGUSTORII

Boerii în vremele de demult până la punerea în aplicare a Regulamentului Organic, și chiar câtva timp după aceea, nu desprețuiau comerțul și pe comercianți, cum l-au desprețuit urmașii lor de atunci încoace și până mai deunăzi, ci-l îmbrățișeau cu căldură, și cei mai mulți din ei îl exercitau și se îmbogățeau învârtind negustorii. Ce e dreptul, niciodată vreun boer n-a deschis prăvălie în vreo piață de desfacere, nici ca prăvăliașiu și nici chiar ca toptangiu; această sarcina au lăsat-o întotdeauna în sarcina prostimei, și mai cu seamă în a Grecilor și Armenilor. Primul și unicul boer care a deschis prăvălie și a afișat deasupra ei numele său, a fost C.A. Rossetti. De câțiva ani încoace mulți urmași de-ai foștilor boeri, își pun firmele lor la depozitele de desfacere a produselor fermelor lor, și bine fac că astfel ese la iveală rezultatul progresului și al civilizațiunei.

Negoțul întotdeauna a fost bănos, și boerului întotdeauna i-a plăcut banii oricât de mulți, căci, de când s-a pomenit boerismul în Valachia sau Moldova, acestor clase de oameni privilegiați, i-a plăcut luxul, cheltuiala mare, casa deschisă, mesele îmbelșugate și traiul ambudent. Boerului, pentru a duce acest traiu risipitor, îi trebuia bani mulți, și moșiele, deși întinse și numeroase, nu puteau procura veniturile ce erau indispensabile unei vieți atât de costătoare, căci pe atunci fondul fonciar era prea scăzut; se făcea de ordinar schimb între o moșie măricică și o familie de țigani robi, iar venitul, cu toate că țărani erau tot atât de asupriți ca și

acum, era foarte mic, pentru că grânele, din cauza lipsei de multe debușeuri și de mijloace de transport, se vindeau pe un preț foarte mic.

Până aproape de punerea în aplicare a Regulamentului Organic, vinderea grânelor ce producea pământul Valachiei și al Moldovei, constituia un monopol al împărăției turcești, numit *Capan*, care împărăție avea privilegiul exclusiv de-a cumpăra grâu, meiu, orz, ovăz, făină, unt, brânză, cirivișiu, seu, ceară, vite mari și mici și alte produse ale pământului, pe un preț fixat de capanlîi împărătești, adică de niște împuțerniciți ai capanului (jigniței) imperiale, care veneau în fiecare an la epoci anume fixate, la anumite porturi, și cumpărau produsele de care avea împărăția nevoie, cu prețuri fixate de ei, de cumpărători, care firește erau foarte scăzute.

Pentru a înlesni sarcina acestor capanlîi și a-i scuti de pierderi mari de timp, un număr oarecare de pământeni, trimiteau prin sate oameni, de-ai lor, care cumpărau produsele de la locuitori pe prețuri de nimica, și le transportau la diferite schele. Acești aprovizionatori pământeni erau mai cu seamă boeri, căci Fanarioții, ca să împace pe boerii pământeni și să-i oprească de-a reclama la Poartă contra faptelor lor, au făcut o legiuire prin care se hotăra ca orice *huzmet*, adică întreprindere de orice natură, să se dea numai boerilor, cari puteau să-și asocieze, ca tovarăși sau subalterni, negustori sau specialiști în meserie dintre prostime. Cu chipul acesta, toate *huzmeturile*, *havaeturile*, *rușfeturile* și *zeciuielele* au încăput numai în mânele boerilor.

Pe atunci vămile, salinile, poștele, aprovizionările, dijmăritul, fumăritul, căminăritul, oeritul, văcăritul, vinăriciul, măjerilul, erbăritul, cotăritul, tutunăritul, narțurile, zeciuielele și tot felul de taxe ce se percepeau de la negustori sau locuitori, se dau în întrepriză

la *cochii vechi*, adică prin licitație publică, și cei ce se prezentau la *mezat* erau numai boeri, boeri mari de tot, totdeauna în tovarășie cu un număr oarecare de negustori capitaliști, căci ei n-aveau nici timp nici pricepere ca să ducă la un sfârșit bun o întreprindere comercială nici nu vreau să se bage în asemenea întreprinderi alt capital decât marea lor influență. În numărul acestor boeri negustori care luau *huzmeturile* în întreprindere pe la începutul secolului al XIX-lea se pot prenumera ca cei mai fruntași: Căminaru Ioan Hagi Moscu, Paharnicul Gr. Hrisoscoleo, Medelnicerul Manolache Hrisoscoleo, Paharnicul Iordache Deșliu, Slugerul Enache Niculescu, Slugerul Enache Politimos, Marele Vistier Const. Varlaam, Marele Vornic Mihalache Manu, Pitarul Dumitrache Polizu sau Polizache, Postelnicul Filip Lenș, Baron Costache Bellu, Baron Ștefan Meitani, Baron Sachelario, Spătarul Gherache, Șetrarul Chirian Arbust, Pitaru Ion Scufa, Pitarul Scarlat Petrovici Armis, Serdarul Lazăr Kalenderu etc. Ei și încă alții mai mărunței, în tovarășie între dânsi, precum și câțiva negustori, au luat pe rând în antrepriză exploatarea poștelor, a vămilor, a ocnelor, a *huzmeturilor*, a *havaeturilor* și a *rușfeturilor* enumerate mai sus, și unii din ei au reușit să strângă averi mari din exploatarea lor, iar unii au sărăcit și au mofluzit, spre pildă Hagi Moscu, Polizache, Sachelario și Baron Meitani, caii uneori, împinși fiind de lăcomia câștigului, luau în exploatare mai toate *huzmeturile*.

Tot atât de bănoase erau și întreprinderile particulare de aprovizionări de produse, de blănuri, de vite, de seuri și de produse animale, fie pentru capanul imperial turcesc, fie pentru gealepii, surrecii, saegii și capanlîi turci, armeni și greci, atât din Constantinopole cât și din orașele de pe marginea Dunărei, fie pentru alte întreprinderi în care statul nu era amestecat. Acești speculanți cu toate că amatorii le ofereau prețuri ridi-

cole, totuși realizau câștiguri însemnate, căci bieții producători erau siliți să le vândă pe nimica, din cauză că pe atunci granițele erau închise pentru asemenea produse altor mușterii decât celor ce veneau din Turcia. Cu asemenea soiuri de comerț se ocupau mai ales boerii proprietari din județele de pe marginea Dunării; aceștia erau în cele mai strânse legături, atât cu negustorii cât și cu pașialele din orașele și *serhaturile* (județele) de pe malul turcesc al Dunărei. Familii întregi, din tată în fiu, abandonau onorurile și funcțiunile la care avea drept prin nașterea lor ca să ocupe, renunțau la ranguri și demnități și se ocupau numai cu grija învârtirii treburilor lor negustorești. Oltenia, mai cu seamă, producea în număr mai mare ca Muntenia de asemenea soiuri de boeri negustori.

Jienii de la Isvoare care, cu toate că, după cum cu dreptate afirmă D-I I. Ghica în scrisoarea sa adresată lui V. Alexandri la 26 Decembrie 1882, erau boeri de țară⁴, totuși erau premunerați din timpurile cele mai îndepărtate între boerii cei mai fruntași din județul Romanați; și tot din vremurile cele mai îndepărtate, au făcut parte din numărul acelor boeri negustori, despre care am vorbit mai sus, și prin produsul muncii lor negustorești au strâns averi însemnate.

⁴ Vezi: *Scrisori către V. Alexandri* ed. a II-a, pag. 287.

II

CINE AU FOST JIENII

Familia Jienilor este o familie veche oltenească, a cărei origină se perde în negura timpurilor. Negreșit n-a fost, cum pretinde un scoborător dintr-această familie, urmașea unui *Cessianus*, care a comandat o legiune romană pe vremea împăratului Caracala, fundatorul orașului Caracal, capitala județului Romanați și patria Jienilor. Nici unul din Jieni, zice D-I I. Ghica în aceiași scrisoare, nu s-a gândit măcar că era strănepot al lui Cessianus secretarul lui Traian, văr cu Salustiu, și mai în urmă, proconsul în Dacia; nici unul din ei nu se gândea să se potrivească cu Banii Filipești, cu Vornicii Crețulești și Logofeții Bârcănești, dar purtau ciacșiri roșii și meși galbeni, precum și ișlic cu perna verde, în patru colțuri; boer tot boer! Dar a fost o familie foarte numeroasă, foarte onrabilă, foarte stimată și foarte cunoscută prin bogăția sa, prin relațiunile cu fruntașii Turcilor din Nicopole, Rahova și Vidin și prin importanța comerciului ce învârteau cu partea de peste Dunăre.⁵

Ei, până la finele secolului al XVIII-lea, au fost boeri de a treia clasă și au dobândit numai ranguri boerești foarte mici, căci nu prea le plăcea să se înfigă spre a dobândi favoarea voievozilor și a boerilor lor, căci acea înfigere costa bani mulți și multe ploconeli, ci preferau să-și vadă mai bine de comerțul lor, care le procura bani mulți. Cu toate acestea posedau multe moșii, mai ales pe valea Tesluiului, multe vii și un mare număr de munți, pe care-i cultivau prin oameni de-ai lor. Cele mai vestite vii din preajma Drăgășianilor,

⁵ *Ibidem*, pp. 287-288.

mai cu seamă via de la Fălcoiu a fost proprietatea for; asemeni și moșiele Iezerul, Svorasca, Leul, Fălcoiul și altele; în Iezer era conacul principal de țară al întregii familii; de aceia, pe lângă numele de boerii, ei purtau și numele de boerii de la Iezer.

Cei mai vechi boeri Jieni ce am putut afla prin documente publice dintr-această țară, în care până la anul 1779 nu s-au păstrat nici o copie după actele oficiale ale Domnitorilor și diferiților dregători, au fost boerii Amza și Dumitrache din Iezer, boeri de clasa III care făceau parte dintre boerii mărunți din județul Romanați și după valea Tâsluiului. Acești doi boeri au contribuit împreună numai cu suma de cincisprezece taleri, în ziua de 29 Septembrie 1719, la darul făcut de boerii Olteni Impărătesei Maria Tereza, cu ocazia anexării Olteniei pe lângă Austria.⁶ Acesta e primul document oficial ce pomeneste de numele Jienilor.

Tradiția Oltenilor, și mai cu seamă a Romanașenilor, a fost mai credincioasă ca oficialitatea amintirii acestor boeri, care, deși mici la început, totuși au fost întotdeauna iubiți de către concetățenii lor. Au fost iubiți pentru că, din tată în fiu, Jienii au păstrat tradiția de-a fi buni, blânzi, îngăduitori, generoși și iertători față cu țărani de pe moșiele lor și de-a fi niște excelenți cetățeni față cu societatea în care trăiau. Erau în cele mai buni legături de prietenie cu toți boerii din județul lor și din întreaga Oltenia, fie Greci fie Români, pentru că nu alergau după ranguri și boerii, ca să facă stânjenire iubitorilor deasemenea vanității, ci-i lăsau pe ei să parvie a dobândi ranguri însemnate, pe când ei se îndelegeau cu osârdie ca să se îmbogățească prin munca câmpului și întreprinderi comerciale. Mulțumită acestei stăruitoare ocupațiuni și a averii considerabile ce

câștigase Jienii, reușiră să dobândească pe piețele Europene și Asiatice o reputație solidă ca cei mai vrednici de încredere oameni de afaceri din Țara Românească.

Grecii care cotropise, nu numai funcțiunile cele mai însemnate și mai toate rangurile boerești, dar și cele mai bănoase afaceri negustorești, cu toate că Jienii nu le disputase funcțiile și onorurile, nefiind din fire vanitoși, totuși îi urau, îi pismuiau, și-i pândeau ca să le pregătească peirea, pentru că prea se îmbogățeau și prin bani puteau deveni puternici.

Sarcina ce-și luase de-a nimici o familie cu o reputație atît de solidă nu fu pentru dânsii prea lesnicioasă, pentru că faptele bune și meritorii ale adversarilor lor se transformase într-un scut puternic mai tare ca oțelul călit de mai multe ori, care-i apăra de orice atac, fie venit din față, fie dat pe din dos. Acel scut le fu procurat mai cu seamă de nețărnută iubire ce simțea poporul român pentru ei.

Poporul, prostimea cum se zicea pe atunci, iubea pe Jieni și se uitau cu drag la ei, pentru că erau urmași direcți ai vechilor moșneni Români, care s-au luptat și și-au vărsat sângele apărând drepturile patriei lor, ca să nu fie încălcate de lacomii venetici, sub Mircea, sub Vlad Dracul, sub Țepeș, sub Radu de la Afumați, sub Mihai Viteazul și sub Matei Basarab. Poporul spera că, atunci când va sosi ora așteptată de toți Românii neaoși, numai niște boeri ca Jienii, ca și moșii și strămoșii lor, se vor pune în fruntea lor și iarăși îi vor duce la biruință. Iubea poporul pe această familie de Români, ai căror strămoși contribuise să ridice până la înălțimea nemuririi faima vitejiei românești, pentru că mulți din ei își găsise moartea pe câmpul de onoare apărându-și patria; iubea poporul pe această familie a Jienilor din inimă, pentru că toți erau niște naționaliști pasionați, toți iubeau cu nesaț și până la frenesie tot ce era românesc și se fereau pe cât le era prin putință de

⁶ Vezi Hurmuzache, vol. VI, pag. 321.

contactul și de înrudirea lor cu Grecii; îi iubeau pentru că ei erau totdeauna bucuroși să facă jertfele cele mai mari pentru un act național, o faptă românească, un pas spre progres.

Poporul român iubea încă pe Jieni pentru că mai toți purtau portul lor, portul moșnenilor de la țară, și puțini din ei adoptase portul turcesc, sau mai bine fanariot, ce adoptase majoritatea boerilor și chiar unii din negustorii români. Cei mai mulți Jieni preferau a purta zeghe, sucman, poturi, dulamă țărănească și căciulă de bârșie, decât a purta antiriu, fermenea, scurteică, giubea lungă până la pământ și ișlic colțurat sau rotund.

Erau Jienii iubiți de poporul Român pentru că erau oameni voinici, sănătoși, curagioși, netemători de moarte, îndrăzneți, vânători pasionați, trăgaci dibaci, mânători de arme iscușiți, și iubitori de petrecere la pândă sub cerul liber, spre a face de petrecanie fiarelor de pradă. Asemenea oameni pasionați pentru arme, într-o vreme în care portul armelor era oprit prostimei și îngăduit numai privilegiatilor, erau iubiți de popor pentru că sperau bieți Români, bieți Olteni, bieți subjuogați desmoșteniți de toate drepturile, sperau zic, să recapete o dată, prin unul din ei, acele drepturi după care ei suspinau mai amarnic ca toți ceilalți Români, pentru că greu a fost jugul ce le-a pus în spinare Austriacii, și i-au silit să-l poarte în decurs de aproape cincizeci de ani, cât au fost sub stăpânirea lor, greu era și jugul ce le-au pus Fanarioții, după ce Oltul din nemțesc a devenit turcesc, adică românesc, și Oltenia a fost redată Valahiei. Iubea poporul pe Jieni, pentru că dintre boerii de dincolo de Olt, și mai cu seamă din județul Romanați, numai Jienii le ușurau povara ce-l apăsau prin un tratament mai blând; numai ei se fereau de-a intra în contact de rudenie și de prietenie cu Grecii, și numai ei, prin marea trecere ce aveau pe

lângă autoritățile locale, reușeau să le dea dreptate când aveau. Mulțumită sprijinului ce dau Jienii prostimei, și mai cu seamă sărăciei, zabietii turci sau mumbașiri Greci, nu cutezau să se năpustească cu potopul lor de asupriri peste bietul norod, ci erau nevoiți să-l cruțe, căci de nu, la cel mai mic semn făcut de un Jean, toată gloata mulțimei se ridica ca un singur om și răsvrătirea era gata.

Jienii erau iubiți și de către boeri pământeni, de la cei mai fruntași până la cei mai mici, și, cu toate că ei la început fură numai niște boeri de țară rămași fără nici un rang în arhondologiei, totuși fusese întotdeauna băgați în seamă, atât de către boerii de clasa întâi, cât și de cei de-a doua și a treia, precum și de boerănași și slujbași; toți cu toți se simțeau foarte măguliți cu amicitia lor și erau foarte bucuroși să se înrudească cu ei, însurându-și feciorii cu fetele Jienilor, ori măritându-și fetele cu feciorii Jienilor. Boerii români, câți bruma mai rămăsese aciuți pe la moșiele lor, sau se găseau locuind prin orașele Olteniei, îi prenumărau, cu drag printre cei mai de seamă din rândurile lor, se mândreau cu prietenia lor și, câți nu puteau să se înrudească cu ei prin cuscrenie, se înrudeau prin cumetrii, botezându-le și cununându-le copii, sau propunându-le să boteze sau să cunune ei pe ai lor. În ceia ce privește amicitia boerilor, negreșit a jucat oarecare rol și marea avere ce ei dobândise. Jienii se îmbogățise în scurtă vreme foarte mult, pentru că, deși boeri get beget coada vacii, încă de la descălicătoare, nu erau mândri și fuduli față de prostime, cum erau majoritatea contiporanilor lor, și nu se credeau înjosiți de-a intra în tovărășie negustorească cu mulți comerțianți români de neam prost pentru a-și învărti negoțul împreună cu ei, în cea mai egală colegialitate, și de-a fi în contact intim cu ei în toate zilele, ca cum ar fi fost de aceeași condițiune socială, fapt blamat de toată lumea

boerească, și considerat ca o mare înjoșire, într-acea vreme în care națiunea Română era despărțită în două felii cu totul deosebite: în boeri și mojici.

De ordinar, boerii, în marea lor majoritate, se ocupau pe atunci numai cu îndeplinirea slujbelor publice ce primeau, în schimbul unei sume mari de bani ce dau pe la mai marii și protectorii lor, și unii din ei mai puțini mlădioși, se ocupau cu agricultura și trăiau printre țărani; puțini din ei, cei mai deștepți și mai întreprinzători se ocupau și cu comerțul. Între aceștia se prenumerau și Jienii, care nu se rușinau de-a învârti un comerț întins de diferite vinderi și cumpărări, mai cu seamă de aprovizionări de produse și vite, de-a întreține relațiuni de afaceri foarte întinse, atât cu comercianții români din Principat, cât și cu bancherii și toptangii sași, unguri, sârbi, și români din Caransebeș, Lugos, Temișoara, Sibiu, Brașov, Pesta și Viena, precum și cu Gealepii, Cazaclâi, Saegii și Sureccii Turci, Greci, Armeni, Bulgari sau Evrei din Constantinopol sau orașele turcești de pe marginea Dunărei. Ei făceau bune afaceri și cu mocanii și economii de vite din întreaga Transilvanie, cari își pășteau oile prin munții și câmpiile Țării Românești.

III

FIII LUI AMZA JIANU

Cei d-ântâi Jieni, al căror nume au ajuns până în vremea noastră au fost Amza și Dumitrache, care la anul 1719 trebuie să fi fost foarte tineri, căci aminteri n-ar fi putut contribui ei numai cu cincisprezece taleri la darul făcut de către boeri Olteni împărătesei Maria Tereza. Această contribuțiune a fost mai mult impusă de autorități după stare, decât benevolă. Jieni, deși oameni bogați au subscris la un loc numai cu cincisprezece taleri, pe când alți boeri, de aceeași condițiune au subscris până la trei sute de taleri. N-am putut afla care au fost urmașii lui Dumitrache, dar am aflat că Amza a avut trei fii: pe Radu, pe Amza, pe Stan și o fată. Radu a avut doi fii cu Rada soția sa și anume: pe Răducu și pe Iancu. Amzache a avut iarăși doi copii cu soția sa Ilinca, adică pe Amzuță și pe Grigore, iar Stan a avut trei fii pe Zamfir, pe Iordache și pe Stănuță. Răducu în fine a avut cinci fii, pe Amzică, pe Dumitrache, pe Nicolache, pe Mihalache și pe Iancu, care deveni mai târziu căpitan de haiduci; a mai avut și o fată anume Ancuța. N-am aflat dacă Iancu, fiul lui Radu, a avut copii sau nu, știu numai că Grigore fiul lui Amzache a avut un fiu numit Ștefănică.

Mai înainte de-a ajunge cu descrierea la faptele legendarului nostru erou, precum, și la cauzele care l-au provocat ca să se facă haiduc, mai „înainte de-a începe istorisirea vieții moșului și tatălui său ce au provocat acele cauze, cred că nu e de prisos a spune câte ceva despre Amzache și Stan, frații moșului său și despre copii lor. Amzache a preferat cultivarea pământului și s-a stabilit la una din moșiile părintești ce au căzut în partea sa, și s-a tăcut moșier în toată puterea cuvân-